

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Вдовенко Н. М., Михальчишина Л. Г., Павленко М. М., Коробова Н. М

РЕГІОНАЛЬНІ ЕКОНОМІЧНІ ПРОГРАМИ
ТА ПРОГРАМИ СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ

методичні вказівки до вивчення дисципліни
для студентів ОС «Магістр»
спеціальності 051 «Економіка»
освітньо-професійної програми «Прикладна економіка»

Київ

2021

*Рекомендовано Вченою радою економічного факультету
(протокол № 7 від 27 квітня 2021 р.)*

Рецензенти:

Ткаченко Н. В., доктор економічних наук, професор, заступник директора Інституту післядипломної освіти Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Наконечна К.В., к.е.н., доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України

Вдовенко Н. М., Михальчишина Л. Г., Павленко М. М., Коробова Н. М. Регіональні економічні програми та програми сприяння розвитку: методичні вказівки до вивчення дисципліни для студентів ОС «Магістр» спеціальності 051 «Економіка» освітньо-професійної програми «Прикладна економіка». К.: НУБіП України, 2021. 82 с.

У методичних вказівках до вивчення дисципліни, подано перелік основних теоретичних і практичних завдань для складання підсумкового контролю з навчальної дисципліни «Регіональні економічні програми та програми сприяння розвитку». Наведено програму дисципліни «Регіональні економічні програми та програми сприяння розвитку», зміст лекційного матеріалу, практичні та індивідуальні завдання, критерії оцінювання знань студентів, список рекомендованої літератури. Методичні вказівки призначені для викладачів, які працюють зі студентами ОС «Магістр» спеціальність 051 «Економіка» освітньо-професійної програми «Прикладна економіка».

Укладачі:

ВДОВЕНКО Наталія Михайлівна

МИХАЛЬЧИШИНА Лариса Гаврилівна

ПАВЛЕНКО Марина Миколаївна

КОРОБОВА Наталія Миколаївна

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК ОСНОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	4
ПЕРЕДМОВА	5
ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «РЕГІОНАЛЬНІ ЕКОНОМІЧНІ ПРОГРАМИ ТА ПРОГРАМИ СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ»	7
ПРОГРАМА ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	8
ТЕМА 1. ПРЕДМЕТ, МЕТОД І ЗАВДАННЯ КУРСУ «РЕГІОНАЛЬНІ ЕКОНОМІЧНІ ПРОГРАМИ ТА ПРОГРАМИ СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ»	9
ТЕМА 2. ТЕОРІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТА ЇХ ЕВОЛЮЦІЯ ЯК ОСНОВА СУЧАСНОГО РЕГІОНАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ	13
ТЕМА 3. СУТНІСТЬ, ОБ'ЄКТ ТА ФУНКЦІЇ ПОЛІТИКИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ. ЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ І ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ У ПОЛІТИЦІ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	17
ТЕМА 4. АНАЛІЗ, ЙОГО ЗАВДАННЯ, ВИДИ ТА МЕТОДИ В ПОЛІТИЦІ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	23
ТЕМА 5. ДЕРЖАВНИЙ ФОНД РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ (ДФРР) ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСУВАННЯ ПРОЕКТІВ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	29
ТЕМА 6. АГЕНСТВА ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЯК НОВА ІНСТИТУЦІЙНА ФОРМА МІСЦЕВОГО ТА РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	40
ТЕМА 7. ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ФОРМ СПРИЯННЯ ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ ДЛЯ ПРОБЛЕМНИХ ТЕРИТОРІЙ	47
ТЕМА 8. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ	55
ПРАКТИЧНІ І ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ	64
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ	74
ТЕМИ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ	76
ТЕМАТИКА ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ	78
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ	80

ПЕРЕЛІК ОСНОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ДРП	Державна регіональна політика
ДСРР	Державна стратегія регіонального розвитку України
БКУ	Бюджетний кодекс України
Мінрегіон	Міністерство розвитку громад та територій України
ДФРР	Державний фонд регіонального розвитку
АРР	Агенство регіонального розвитку
РЦП	Регіональні (обласні) цільові програми розвитку
ПСЕР	Програма соціально-економічного та культурного розвитку території
ТЗ	Технічне завдання на проект Плану заходів з реалізації Стратегії розвитку
ДПП	Державно-приватне партнерство
ВРП	Валовий регіональний продукт
ОТГ	Об'єднана територіальна громада

ПЕРЕДМОВА

Національна регіональна політика України має бути спрямована на вирішення найважливішого завдання сьогодення – створення самодостатніх потужних регіонів, з тільки їм притаманною специфікою, культурними та мовними традиціями, міцною економікою та можливостями для самоврядності.

Головними завданнями державної регіональної політики є збереження цілісності та єдності територій, досягнення балансу загальнодержавних та регіональних інтересів, скорочення відмінностей у соціально-економічному розвитку та рівні життя населення, створення однакових умов для усіх громадян незалежно від місця їх проживання. Такі різні, на перший погляд, цілі призвели до того, що у межах державної регіональної політики виокремлюються кілька напрямів, а саме: економічний, інноваційний, соціальний, гуманітарний, природоохоронний, міграційний, промисловий тощо. Враховуючи те, що усі вони представлені як на загальнодержавному, так і на регіональному рівні, виникає потреба у їх узгодженні між собою та доповненні одне одного.

Серед перелічених напрямів саме економічна складова державної регіональної політики насамперед пов'язана з державним регулюванням соціально-економічного розвитку регіону та рівнем життя населення, адже її метою є запобігання значним розривам у цих показниках, забезпечення стійкого й збалансованого розвитку регіонів, стимулювання економічної активності у кризових та відсталих регіонах. З наведеного вбачається, що економічні відносини належать до базового рівня державної регіональної політики, оскільки всі інші її складові – соціальні, демографічні, екологічні є залежними від якості реалізації державою економічної політики.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «РЕГІОНАЛЬНІ ЕКОНОМІЧНІ ПРОГРАМИ ТА ПРОГРАМИ СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ»

Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень		
Освітньо-кваліфікаційний рівень	ОС «Магістр»	
Магістерська програма	Прикладна економіка	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов’язкова	
Загальна кількість годин	150	
Кількість кредитів ECTS	5	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота) (за наявності)	-	
Форма контролю	Іспит	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки (курс)	1	
Семестр	1	
Лекційні заняття	15 год.	6 год.
Практичні, семінарські заняття	30 год.	4 год.
Лабораторні заняття	- год.	- год.
Самостійна робота	105 год.	140 год.
Індивідуальні завдання	год.	год.
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	2,5 год.	

ПРОГРАМА ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ для:
 – повного терміну денної форми навчання;

Назви змістових модулів і тем	Денна форма навчання				
	Освітня програма: « Прикладна економіка »				
	Тижні	усього	у тому числі:		
			лекції	практичні	с.р.
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. Теоретичні аспекти регіональної політики					
Тема 1. Предмет, метод і завдання курсу «Регіональні економічні програми та програми сприяння розвитку»	1-2	21	2	4	15
Тема 2. Теорії регіонального розвитку та їх еволюція як основа сучасного регіонального управління	3-4	21	2	4	15
Тема 3. Сутність, об'єкт та функції політики регіонального розвитку. Централізація і децентралізація у політиці регіонального розвитку	5-6	21	2	4	15
Тема 4. Аналіз, його завдання, види та методи в політиці регіонального розвитку	7-8	16	2	4	10
Разом по змістовному модулю 1		79	8	16	55
Змістовий модуль 2. Практичні засади сприяння розвитку регіонів шляхом використання державних та партнерських програм					
Тема 5. Державний фонд регіонального розвитку (ДФРР) як інструмент фінансування проектів регіонального розвитку	9-10	21	2	4	15
Тема 6. Агенства територіального розвитку як нова інституційна форма місцевого та регіонального розвитку	11-12	20	2	4	14
Тема 7. Використання спеціальних форм сприяння економічному розвитку для проблемних територій	13-14	16	2	3	11
Тема 8. Міжнародний досвід сприяння розвитку регіонів	15-16	14	1	3	10
Разом по змістовному модулю 2		71	7	14	50
ВСЬОГО		150	15	30	105

ТЕМА 1. ПРЕДМЕТ, МЕТОД І ЗАВДАННЯ КУРСУ «РЕГІОНАЛЬНІ ЕКОНОМІЧНІ ПРОГРАМИ ТА ПРОГРАМИ СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ»

План

1. Регіональні економічні програми та програми сприяння розвитку як складова регіональної політики.
2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Міні-лексикон: регіон, регіональна політика, регіональні економічні програми та програми сприяння розвитку

Рекомендована література: 1-25, 32, 41

1.1. Регіональні економічні програми та програми сприяння розвитку як складова регіональної політики

Сучасний розвиток світової економіки свідчить, що головною рушійною силою будь-якої національної господарської системи є регіони. Саме на рівні регіонів вирішуються питання відтворення продуктивних сил, реалізуються проекти соціально-економічного розвитку, задовольняються ключові соціальні потреби населення. Саме показники розвитку регіональної економіки є критерієм визначення рівня економічного розвитку держави в цілому.

Кризові умови функціонування економіки України посилюють негаразди, пов'язані з процесом децентралізації управління регіональним розвитком. Підвищення ефективності регіонального управління щодо забезпечення збалансованого соціального розвитку регіонів України потребує подолання значної міжрегіональної диференціації умов такого розвитку.

Для досягнення високого рівня економічного потенціалу необхідне розроблення регіональних програм зміцнення ресурсного потенціалу регіонів та підвищення їх конкурентоспроможності.

Ці програми мають бути спрямовані на:

- створення економічних, організаційних та нормативно-правових передумов для реалізації основних принципів сталого розвитку регіонів;
- підвищення рівня та умов життя населення; використання регіональних ресурсів з урахуванням інтересів різних галузей і секторів окремих підприємств і підприємців різних форм власності;
- розвиток підприємництва, насамперед малого та середнього бізнесу як головного чинника соціально-економічного розвитку регіонів, підвищення рівня зайнятості населення, наповнення місцевих бюджетів;
- зміцнення економічної інтеграції регіонів на основі максимально ефективного використання їхніх конкурентних переваг;
- реалізацію принципу соціальної справедливості в межах регіонів, сприяння всебічному розвитку людського потенціалу на основі стабілізації та поліпшення демографічної ситуації, досягнення продуктивної зайнятості населення, розвитку соціальної інфраструктури;

- розбудову та модернізацію інфраструктури регіонального розвитку для підвищення інвестиційної привабливості регіонів, поліпшення умов запровадження передових інноваційних технологій;
- зміцнення фінансової бази місцевого самоврядування, збільшення надходжень до місцевих бюджетів шляхом розширення бази оподаткування тощо;
- вдосконалення системи охорони довкілля та використання природних ресурсів, механізмів та інструментів вироблення та реалізації на регіональному рівні екологічної політики.

1.2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Дисципліна «Регіональні економічні програми та програми сприяння розвитку» є обов'язковою дисципліною складовою освітньо-професійної програми підготовки фахівців освітнього ступеня «Магістр» за спеціальністю 051 «Економіка» освітньої програми «Прикладна економіка».

Зміст дисципліни «Регіональні економічні програми та програми сприяння розвитку» визначається реалізацією механізмів та інструментів сприяння розвитку територій, спеціальних форм сприяння економічному розвитку територій, включення їх до цільових державних програм. Оволодіння методами аналізу ефективності регіональних економічних програм, вміння оцінювати потенціал соціально-економічного розвитку конкретного регіону є невід'ємною і обов'язковою кваліфікаційною ознакою сучасного економіста, менеджера.

Регіональні економічні програми та програми сприяння розвитку є галуззю наукових знань про економіку регіонів, закономірності і особливості розвитку господарства в умовах конкретної території за рахунок реалізації регіональних економічних програм. Дисципліна формує теорію і методичні основи комплексного аналізу соціально-економічного розвитку регіону для обґрунтування вирішення завдань регіональної економічної політики в Україні.

Зміст регіональної політики являє собою сукупність стратегічно орієнтованих цілей і принципів, які визначають шляхи реалізації поставлених цілей у процесі управління розвитком соціально-економічних територіальних комплексів різних рівнів та форм організації у просторовому, регіональному аспекті. Об'єкт вивчення – теоретичні та практичні аспекти формування регіональних економічних програм; інструменти управління коштами територіальних громад, моделювання бізнес-процесів регіонального розвитку, результати реалізації соціально-економічних проектів в регіонах.

Мета дисципліни «Регіональні економічні програми та програми сприяння розвитку» - підготовка висококваліфікованих фахівців з економіки, які володіють сучасними теоретичними знаннями, методами, інструментами та практичними навичками з питань політики регіонального розвитку і шляхів її реалізації у процесі планування, прогнозування, вироблення, здійснення, забезпечення системності державної політики, передусім формування єдиного гуманітарного простору в Україні і на регіональному рівні, а також ознайомлення з нормативно-правовою базою регулювання відносин між державою та регіонами, взаємодії органів державної влади, управління, місцевого самоврядування різних рівнів у

8) відродження депресивних територій.

8.2. Досвід вирівнювання розвитку регіонів в ЄС і його впровадження в Україні

Статтею 174 Договору про функціонування Європейського Союзу (2010/С 83/01) (далі – Договір) визначено, що з метою сприяння загальному гармонійному розвитку ЄС розробляє та провадить дії, що ведуть до зміцнення його економічної, соціальної та територіальної згуртованості.

Зокрема, ЄС спрямовує свою діяльність на зменшення диспропорцій між рівнями розвитку різних регіонів та відсталості регіонів, що перебувають у найменш сприятливих умовах серед зазначених регіонів. Особливу увагу слід приділяти сільській місцевості, територіям під впливом промислової трансформації, регіонам, що страждають від суворих та постійних природних або демографічних вад, таким як регіони крайньої півночі з дуже низькою щільністю населення, а також острівним, прикордонним та гірським районам.

Згідно із статтею 175 Договору ЄС підтримує досягнення цих цілей, діючи через структурні фонди (Європейський сільськогосподарський фонд управління та гарантій – Секція управління; Європейський соціальний фонд; Європейський фонд регіонального розвитку), Європейський інвестиційний банк та інші наявні фінансові інструменти. На розвиток регіонів з менш сприятливими умовами використовується близько 2/3 усіх виділених коштів структурних фондів. Інструментами реалізації названої вище політики є: інвестиційні гранти; інвестиції в розвиток транспортної інфраструктури, в людський капітал, у сферу туризму; субсидіювання відсоткових ставок; податкові пільги; податкова знижка на амортизацію; субсидії, пов'язані з використанням робочої сили; транспортні пільги тощо.

Ратифікувавши Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (Закон України від 16.09.2014 р. № 1678, далі – Угода), Україна взяла на себе низку зобов'язань.

Частиною першою статті 262 частини 2 «Державна допомога» глави 10 «Конкуренція» зазначеної Угоди передбачено, що будь-яка допомога, надана Україною або країнами – членами Європейського Союзу з використанням державних ресурсів, що спотворює або загрожує спотворити конкуренцію шляхом надання переваг окремим підприємствам або виробництву окремих товарів, є несумісною з належним функціонуванням цієї Угоди в тій мірі, в якій вона може вплинути на торгівлю між сторонами. При цьому відповідно до частини третьої цієї статті може вважатися сумісною з належним виконанням цієї Угоди, зокрема, допомога для сприяння економічному розвитку регіонів з надзвичайно низьким рівнем життя або із суттєвим рівнем безробіття.

З огляду на зазначене, створення в Україні державного фонду регіонального розвитку відповідає європейській практиці забезпечення державної фінансової підтримки регіонального розвитку. Проте вітчизняне законодавство не передбачає розподілу коштів ДФРР за рівнем життя або безробіття в регіонах, не забезпечує спрямування належних обсягів коштів ДФРР на підвищення бізнес-спроможності регіонів.

Положення пункту 6 і підпункту 4 пункту 7 Порядку відбору проектів № 196 не дають розуміння, які інвестиційні програми та проекти регіонального розвитку, що фінансуються за рахунок ДФРР, забезпечують досягнення позитивних економічних змін у регіонах.

Такої ж позиції дотримуються деякі незалежні громадські експерти, які зазначають, що лише незначну кількість проектів можна назвати дійсно розвитковими.

Таким чином, загалом нормативно-правова база бюджетної програми «Державний фонд регіонального розвитку» є достатньою для забезпечення законного і цільового використання коштів державної фінансової підтримки розвитку регіонів.

Водночас окремі положення статті 241 БКУ не сприяють ефективності управління коштами Фонду, зокрема, через запровадження механізму довготривалого формування відповідних переліків за результатами конкурсного відбору на місцевому та центральному рівнях, затвердження Кабінетом Міністрів України та погодження з Комітетом Верховної Ради України з питань бюджету відповідних розподілів коштів Фонду не тільки за адміністративно-територіальними одиницями, а й за інвестиційними програмами та проектами регіонального розвитку.

Внесення згідно із Законом України від 20.12.2016 р. № 1789, який набрав чинності з 01.01.2017, змін до абзацу першого частини першої статті 241 БКУ (щодо виключення з нього слів «загального фонду») та зупинення відповідними законами про держбюджет на 2017, 2018 та 2019 роки дії абзацу другого частини першої статті 241 БКУ дало можливість затверджувати у вказаних законах бюджетні призначення за коштами Фонду в обсязі менше 1 відсотка прогнозного обсягу доходів загального фонду проекту Державного бюджету України на відповідний бюджетний період, а також затверджувати ці бюджетні призначення не тільки за загальним, а й за спеціальним фондом (який має нестабільні джерела формування). Порядок відбору проектів № 196 не забезпечує обов'язкового спрямування частини коштів Фонду на досягнення позитивних економічних змін в регіонах з найнижчим рівнем життя або найвищим рівнем безробіття, дозволяє спрямовувати їх майже винятково на створення та підтримання у належному стані соціальних об'єктів. Для порівняння, в ЄС на підвищення бізнес-спроможності регіонів спрямовується 20–30 % усіх державних інвестицій.

Неврегульованість цього питання створює ризики включення до переліку інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку, розподіл коштів за якими затверджує Кабінет Міністрів України, проектів, які не забезпечують економічного розвитку регіонів, не мають інвестиційної та інноваційної складових. Це є свідченням того, що наразі ДФРР за формою цілком, а за змістом частково відповідає діяльності Європейського фонду регіонального розвитку.

Постсоціалістичні держави Європи, включаючи безпосередніх сусідів України, впродовж 90-х рр. також накопичили чималий досвід регіонального розвитку, що є цікавим для України. Практично у всіх центрально-європейських державах у системі центральних органів влади створені й діють інституції, що безпосередньо опікуються регіональним розвитком: Міністерство

місцевого розвитку в Чеській республіці, Міністерство докільця і регіональної політики та Національна рада регіонального розвитку в Угорщині, Національна рада регіонального розвитку в Румунії тощо.

Ініціативні регіональні програми ЄС – програми регіонального розвитку, які ЄС реалізує за власною ініціативою (тобто незалежно від національних урядів). Об'єктами цих програм є проблеми певних типів регіонів. Так, програма URBANIZATION передбачає економічне і соціальне перетворення (конверсію) кризових міст, селищ і міських ареалів з метою забезпечення сталого розвитку; програма LEADER – розвиток сільської місцевості на основі місцевих ініціатив; програма EQUAL – транснаціональне співробітництво, спрямоване на реалізацію нових засобів боротьби з усіма видами дискримінації і нерівності на ринку праці; INTERREG – транснаціональне, прикордонне і міжрегіональне співробітництво, спрямоване на стимулювання збалансованого і гармонійного розвитку європейського простору.

Програми регіонального розвитку INTERREG – програми Європейського союзу з підтримки прикордонних територій своїх та суміжних країн та міжрегіонального співробітництва. Згідно з програмою INTERREG -1 прикордонне співробітництво стимулювалося всередині ЄС, особливо в периферійних регіонах країн ЄС, де були започатковані спільні підприємства та територіальні структури, наприклад, єврорегіони та ін. Програма INTERREG -2 сприяє міжрегіональному співробітництву і відповідно до якої зросла, зокрема, кількість контактів поза кордонами країн ЄС у галузі регіонального планування і охорони середовища. На період 2000-2006 рр. була передбачена нова більш широка програма INTERREG -3 з міжрегіонального співробітництва, яка діяла у трьох напрямках. INTERREG -3A стосується транскордонного співробітництва, інтегрованого міжрегіонального розвитку між прикордонними регіонами як сприяння розвитку зовнішніх кордонів ЄС. INTERREG -3B стосується підтримки транс регіональної кооперації, сприяння інтеграції і гармонійному територіальному розвитку. INTERREG -3C ставить на меті посилення міжрегіонального співробітництва, підвищення технічного рівня міжрегіонального економічного розвитку.

Програми транскордонного співробітництва PHARE CBC, TACIS CBC, CREDO PHARE - розроблена в 1989 році Європейським Союзом програма допомоги країнам Центральної та Східної Європи у системній економічній трансформації. Оскільки Польща та Угорщина стали її першими учасниками, програма отримала назву PHARE (Poland-Hungary: Action for Reconstructing of Economies). Після того, як зміни охопили інші країни Центральної та Східної Європи, програма була поширена на Чеську Республіку, Словаччину, Словенію, Болгарію, Румунію, Литву, Латвію, Естонію та Македонію. Ще кілька країн очікують рішення про їх включення до програми допомоги.

В розвинених країнах світу АРР мають чіткі зв'язки з місцевими чи регіональними органами влади, зокрема, у питаннях фінансування, визначення чітких напрямків діяльності, що не дублюють функції інших інститутів або органів державного управління. А оскільки питання стосується витрат бюджетних коштів, то оцінюється і ефективність роботи інститутів. Одним із таких

показників є мультиплікатор інвестицій інституційних посередників. Так, наприклад, експерти Великобританії підраховали, що АРР країни у 2009 р. генерували 4,5 фунта стерлінгів для місцевої економіки з кожного фунта державних витрат. А ситуація, за якої у Великобританії у 2010 р. місце АРР зайняли місцеві економічні партнерства, не говорить, що країна відмовилася від інституційного посередника; партнерство влади, бізнесу та громадськості прийняло лише іншу форму, перейшло на нижчий рівень управління. Такий досвід країни є лише підтвердженням тому, що форма АРР не ідеальна, не статична, а з плином часу та з урахуванням наслідків соціально-економічного розвитку, кількості та глибини нових проблем, що виникають, взагалі має тенденцію до розвитку та свого перегляду.

У Швеції створюються державні регіональні компанії, які беруть дольову участь у реконверсії підприємств та організації виробництва нових товарів, підтримують малі й середні підприємства.

У Нідерландах створено п'ять державних компаній регіонального розвитку. Їх головна мета – удосконалення економічної структури регіонів і розв'язання проблем безробіття. Вони стимулюють розвиток власного потенціалу провінцій та посилення зв'язків між регіональною та національною промисловістю, надають допомогу малим та середнім підприємствам, приймають дольову участь у діяльності окремих фірм. Наприклад, завдяки діяльності компанії LIOF колишній шахтарський регіон Лімбург за 20 років перетворився в діловий і промисловий центр Європейського Союзу.

Особливість нідерландського досвіду полягає в тому, що на початку реконструкції регіону була створена спеціальна адміністрація з представників центрального уряду, провінції і муніципалітетів, яку розпустили, як тільки поставлені цілі були досягнуті. А компанія LIOF продовжує існувати, причому в її статутному капіталі частка центрального уряду складає 91%, частка провінції – 8%, частка муніципалітету – 1%.

У Бельгії створюються регіональні інвестиційні компанії, які стимулюють створення, реконструкцію та розширення приватних фірм, сприяють створенню нових державних компаній. Існують також регіональні корпорації розвитку, які управляють регіональними банками даних, підтримують секторальні інтереси і беруть участь в управлінні фірмами, які потрапляють у важкі умови.

Як свідчить світовий досвід, ефективне розв'язання проблем регіонів та підтримка їхнього розвитку вимагає законодавчого закріплення та реалізації системи цілеспрямованих заходів державного стимулювання регіонального розвитку. Так, стимулюючі заходи регіональної політики в усіх країнах Європейського Союзу регулюються відповідним законодавством, як правило, пов'язаним із заходами ЄС. У деяких країнах (в Італії, Німеччині та Іспанії) основні цілі регіональної політики закріплені конституціями.

Для України найбільш цікавим є досвід Франції та Польщі щодо впровадження контрактної форми стосунків між державою та регіонами.

Французькі плани регіонального розвитку (у формі контрактної угоди) є одним із засобів оптимізації розподілу відповідальності за регіональне планування між різними органами державної влади. Вони нормативно визначають

адміністративну, правову та фінансову зацікавленість державної влади займатися розвитком країни (та її окремих регіонів) у середньостроковій перспективі.

Контракти планування мають універсальний характер, кожний регіон укладає такий контракт із державою на чотири роки (починаючи з 2000 р. – на сім років). Процес планування вміщує діалог між різними ланками управління та узгодження на кожному рівні між відповідальними органами. За змістом типовий контракт складається з обґрунтування спільної програми дій між державою та регіональною адміністрацією та узгодженої спільної програми на кілька років та фінансових зобов'язань, що включає: спільні цілі; конкретні цілі по регіонах та заходи з їх досягнення; зобов'язання по фінансуванню.

Кошти на регіональне планування спрямовуються міністерствами Франції за чотирма напрямками:

- розвиток фізичної інфраструктури;
- програми узгоджених дій, спрямовані на зони з особливими проблемами;
- освіта та наукові дослідження;
- підвищення зайнятості й пожвавлення економічного розвитку (поліпшення ділового середовища для малих підприємств шляхом надання грантів та консультацій).

Окрім того, у Франції багато років функціонує Міжміністерський комітет з проблем регіональних дій і впорядкування території, що приймає урядові рішення в галузі регіональної політики. У життя їх втілює Представництво з упорядкування території, голова якого підпорядковується безпосередньо прем'єр-міністру.

У Польщі діє Державна рада територіального розвитку. До її складу входять представники як законодавчої, так і виконавчої влади. До компетенції Ради входить підготовка пропозицій щодо формування державної регіональної політики, оцінок у галузі територіального планування.

Інституційне оформлення контрактної системи взаємовідносин між регіонами (воєводствами) та центральним урядом здійснюється через Закон «Про принципи підтримки регіонального розвитку», ухвалений у травні 2000 р., який має певні особливості, а саме:

- визначаються як заходи центральних органів, що підтримуються регіоном, так і заходи, що реалізуються регіональними органами і підтримуються урядом;
- рівноправний рівень сторін, що укладають контракт;
- гарантується доступ до будь-якої інформації, яка є у центральних органів виконавчої влади та у органів регіонального самоврядування, що стосується предмету укладання контракту;
- передбачається фінансова відповідальність сторін за невиконання умов контракту.

У Польщі функціонує три агентства регіонального розвитку національного рівня: Польське агентство регіонального розвитку, Агентство промислового розвитку, які координують дослідження з питань регіонального розвитку та допомагають втілювати програми на місцях; Національна асоціація агентств регіонального розвитку, на яку покладено освітні функції, зокрема: організація

навчальних програм для урядовців регіонального та місцевого рівнів, проведення семінарів, круглих столів, обмін інформацією, консультації.

Взагалі, Польща протягом 90-х років стала лідером серед держав Центральної та Східної Європи за кількістю агентств регіонального розвитку (90% всіх зареєстрованих там організацій). Особливістю польських АРР є їхня чітка прив'язка до адміністративно-територіального устрою. Крім того, більшість із них створена з ініціативи воєвод чи органів місцевого самоврядування за підтримки Польського агентства регіонального розвитку.

В Угорщині основними завданнями регіональної політики визначалося сприяння розвитку ринкової економіки в усіх регіонах, скорочення нерівності між регіонами, стимулювання ініціативи на регіональному рівні тощо. Реалізація завдань регіональної політики знаходиться в компетенції Міністерства сільського господарства. Спеціальним інститутом національного рівня виступає Національна рада регіонального розвитку, інститутами регіонального рівня – регіональні ради розвитку, окружні ради з розвитку. Крім зазначених, до складу інститутів, які займаються питаннями реалізації регіональної політики, входять національні економічні палати, державні компанії на національному та локальному рівнях, фонди та наукові установи.

За координацію регіональної політики в Польщі боролися міністерства економіки, фінансів, праці й сільського господарства, а також департамент Комітету з європейської інтеграції Ради Міністрів Польщі. Однак питання вирішено було на користь Департаменту з питань регіонального розвитку, який було утворено при Міністерстві економіки та Комітету з регіональної політики при Раді Міністрів Польщі. Інститутами регіонального рівня є регіональні уряди, агентства регіонального розвитку.

В Естонії регіональна політика перебуває у віданні Міністерства внутрішніх справ, так як одним із головних завдань державної політики є збереження національної територіальної цілісності. Крім цього, завданнями регіональної політики Естонії є створення прийнятних умов життя в усіх регіонах, стимулювання оптимального економічного розвитку регіонів та ін. В Естонії існує Рада з регіональної політики, в якій представлено всі міністерства, адміністрації округів і органи місцевого самоврядування.

На відміну від інших країн ЦСЄ в Чехії було створено Міністерство регіонального (місцевого) розвитку (1996 р.), що свідчить про великий інтерес влади до питань регіональної політики. Поряд із ним функціонують Центр регіонального (місцевого) розвитку, Національний комітет програмування і моніторингу, економічного і соціального згуртування, які є спеціальними інститутами національного рівня, а також Регіональні уряди, регіональні комітети програмування і моніторингу, агентства регіонального розвитку, які представляють собою інститути регіонального рівня.

Реалізацією регіональної політики Болгарії займається Міністерство регіонального розвитку та громадських робіт спільно з Радою регіонального розвитку, яка є спеціальним інститутом національного рівня, та регіональними адміністраціями, які є, відповідно, інститутами регіонального рівня.

Стратегічними орієнтирами сучасної регіональної політики в розвинутих зарубіжних країнах є такі:

- фокусування регіональної політики здійснюється на людей, їх навички та інноваційні можливості;
- регіони враховують невикористаний потенціал, шукають можливості для розвитку, а не лише розв'язують існуючі суперечності;
- стратегії регіонального розвитку включають заходи щодо вирішення питань сталого розвитку та добробуту людини, а не лише економічного зростання;
- заходи стратегії регіонального розвитку та підвищення конкурентоспроможності підкріплені відповідними фінансовими ресурсами і розподіляються переважно на конкурсній основі.

Питання для самоперевірки:

1. Охарактеризуйте механізми реалізації регіональної політики як єдиної політики Європейського Союзу.
2. В чому полягає інституційне забезпечення регіональної політики в зарубіжних країнах?
3. Що таке децентралізація, яка здійснюється на принципах субсидіарності?
4. Що означає дегіоналізація та децентралізація у забезпеченні ефективної регіональної політики у світовій практиці?
5. Яка роль центрального уряду щодо формування концептуальних засад та необхідної нормативно-правової бази регіональної політики?

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Практичне завдання 1. Доказом прихильників проведення політики зниження диспропорцій регіонального розвитку часто є те, що дана мета є частиною іншого, важливішого завдання щодо зменшення соціальної нерівності. Регіональне вирівнювання— частина загального завдання соціальної згуртованості (вирівнювання). Ця думка ґрунтується на твердженні існування явної залежності між просторовою нерівністю і відмінностями в рівні життя населення, з чого випливає, що регіональна політика, яка б знизила просторову нерівність, одночасно скорочує відмінності в рівні життя населення.

З теоретичних позицій не очевидно, що країни, територіально менш рівномірно розвинені, одночасно є країнами з менш справедливим розподілом доходів населення. Проблема пов'язана з агрегуванням, вона добре відома тим, хто вивчав динаміку нерівності на міжнародному рівні.

Уявімо собі дві країни— А і В, обидві складаються з двох регіонів— 1 та 2, по 50 осіб населення в кожному. Середній рівень ВВП і рівень ВВП на особу в обох країнах однаковий. У країні А регіональна нерівність відсутня, обидва її регіони мають однаковий рівень ВВП на особу. Однак в обох регіонах розподіл доходів у край нерівномірний.

Припустимо, що 10 % жителів отримують кожен по 10 од. національного багатства, а інші, що залишилися 90 % — по 1 од.

Тоді загальний показник нерівності, вимірюваний як частка національного доходу, якою володіють 10 % найбагатших громадян, становить $100/190 = 53$ %. Ми бачимо, що в даному суспільстві рівень соціальної нерівності дуже високий, хоча регіональної нерівності не спостерігається. У країні В національний дохід розподіляється по— іншому: у першому регіоні 20 % населення отримують по 5,5 од. багатства, а ті, що залишилися, 80 % — по 1,5 од. Таким чином, середній рівень доходу в даному регіоні становить $0,2 \times 5,5 + 0,8 \times 1,5 = 2,3$. В іншому регіоні кожен житель отримує по 1,5 од. багатства. Отже, хоча в цій країні і спостерігається значна нерівномірність у розвитку регіонів (рівень ВВП на особу в першому регіоні майже на 50 % більше, ніж у другому), рівень соціальної нерівності тут набагато нижче, ніж у країні А. В даному випадку 10 % найбагатших володіють 29 % національного доходу ($55/190 = 29$ %).

Цей приклад показує, що нерівномірний розподіл ВВП між регіонами не породжує автоматично нерівніший розподіл доходів населення. Більш того, у нашому прикладі політика регіонального перерозподілу буде розглядатися як нечесна з позицій відносно біднішого населення багатих регіонів. Трансферт з регіону 1 в регіон 2, навіть якщо він здійснюється за рахунок багатшої частини населення багатого регіону, призведе до штучного зростання нерівності між бідним населенням багатого регіону і бідним населенням інших регіонів. Такий перерозподіл призведе до збільшення нерівності по доходу.

Практичне завдання 2. Знаковими подіями в процесі становлення політики регіонального розвитку ЄС стали:

1957 — перше згадування терміну «регіональна політика» у Римському договорі.

1958 — створення Європейського Соціального Фонду (European Social Fund (ESF)).

1975 — створення Фонду Європейського Регіонального Розвитку (European Regional Development Fund (ERDF)).

1986 — створення правової бази регіональної політики у Єдиному Європейському Акті.

1988 — інтеграція структурних фондів у зведену політику згуртування з бюджетом 64 млрд ЕКЮ під впливом входження Греції (1981), Іспанії та Португалії (1986) до ЄС.

1993 — закріплення у Маастрихтському договорі Фонду згуртування, Комітету регіонів та принципу субсидіарності.

1994—1999 — збільшення вдвічі ресурсів регіональних фондів, які становлять третину бюджету ЄС.

1995 — закріплення цілі підтримання малозаселених регіонів Фінляндії та Швеції (бюджет— 168 млрд ЕКЮ).

Програма «Порядку денного 2000» («Agenda 2000») визначила цілі регіональної політики ЄС (на період 2000–2006 рр.), які передбачали сприяння розвитку і реструктуризації відсталих (за показниками соціально-економічного розвитку) регіонів ЄС (у тому числі старопромислових, монофункціональних регіонів) (ціль 1); підтримку соціально-економічних перетворень та розвиток сільського господарства в регіонах зі структурними проблемами (депресивних, гірських, прикордонних, віддалених тощо) (ціль 2); модернізацію політики освіти, професійно-технічної підготовки і зайнятості (на всій території ЄС) (ціль 3).

2000–2004 — впровадження інструментів допоміжного фінансування та ноу-хау технологій для країн— кандидатів до вступу до ЄС.

2004— вступ 10 нових країн до ЄС, що збільшило населення ЄС на 20 %, але ВВП— лише на 5 % (бюджет — 13 млрд євро для 15 країн — старих членів ЄС, 22 млрд євро для країн— нових членів ЄС).

2007—2013 — спрямування бюджету 347 млрд євро на регіональний розвиток (у тому числі 25 % — на дослідження та інновації, 30 % — на розвиток екологічно безпечної інфраструктури та запровадження заходів із подолання кліматичних змін).

2014—2020 — спрямування бюджету 351,8 млрд євро на регіональний розвиток, ключовими пріоритетами якого визнано дослідження та інновації, цифровий порядок денний, підтримка малих і середніх міст, низько вуглецева економіка тощо (зокрема, 26,7 млрд євро спрямовано виключно на заходи з енергоефективності та розвиток відновлюваної енергетики).

Дайте пояснення: чому в офіційних документах Європейського Союзу з 2000 р. регіональна політика все частіше ототожнюється із політикою згуртування («cohesion»)?

Обґрунтуйте: у чому полягав зміст згуртування країн ЄС як по горизонталі, так і по вертикалі?

Яким чином нові виклики регіональної політики країн ЄС до 2020 року пов'язані з глобалізацією світової економіки, з пошуком механізмів підвищення конкурентоспроможності Європейського Союзу у світовому масштабі?

Завдання 3. Україна має четвертий потенціал у світі в сфері інформаційних технологій і розробки програмного забезпечення. У Європейському Союзі вагома складова інноваційних досліджень і подальших впроваджень на регіональному рівні стосується розробки нових ІТ-продуктів у таких сферах, як електронний уряд, місцеве самоврядування, фінансові послуги, статистична база соціально-економічного та інноваційного розвитку регіонів, онлайн-діагностика здоров'я, автоматизація адміністрування та надання низки соціальних послуг.

Завдання. Що на вашу думку потрібно зробити, щоб подолати існуючі диспропорції в інноваційному розвитку регіонів України у сфері ІТ.

Завдання 4. Політика вирівнювання є збитковою для більшості розвинених країн (відносини кредитування боргу «Німеччина–Греція» з його подальшим списанням), тому наявні в окремих територіях переваги приведуть до прискореного зміцнення їх економічного потенціалу на фоні відстаючих регіонів. У результаті її реалізації середній коефіцієнт регіональної конвергенції в ЄС протягом 1977–1993 рр. становив 1,2 % на рік. Вісім цілей структурної політики, сформульованих для реалізації основних ідей регіонального єдності, були досить обтяжливими для Структурних фондів Євросоюзу, кошти яких нерідко розпорошувалися. До того ж деякі регіони, зокрема п'ять регіонів Греції, не тільки не виявили тенденцію до зближення, а навпаки, вже наприкінці 1990-х років їм стала притаманна дивергенція до інших регіонів ЄС.

Наприклад, на кожен з трьох регіонів NUTS 1-го рівня припадає понад 4 % ВВП усього Євросоюзу: німецька федеральна земля Північний Рейн-Вестфалія, французький регіон Іль-де-Франс (ядром якого є Париж) і Північно-Західна Італія. Не набагато менше внесок у європейську економіку у німецькій землі Баварія, що століттями була самостійною державою. ВВП провідних регіонів ЄС виявляється вдвічі більше, наприклад, у Мальти, а розрив з такими країнами, як Естонія, Латвія або Кіпр, становить до 30–40 разів.

Завдання. Завдяки яким інструментам і механізмам інноваційного розвитку Європейського Союзу ви б запропонували подолати диспропорції регіонів ЄС?

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Основною метою державної регіональної політики України на сучасному етапі згідно з Державною стратегією регіонального розвитку на період до 2020 року визначено:

1. Створення умов, що дадуть змогу регіонам повністю реалізувати наявний потенціал, зробити максимальний внесок у національну економіку, здобути конкурентні переваги на зовнішньому ринку.

2. Розв'язання проблеми низької інвестиційної привабливості регіонів та інноваційної активності в них.

3. Подолання нерозвинутої виробничої та соціальної інфраструктури і зменшення регіональних диспропорцій у сфері соціально-економічного розвитку регіонів.

4. Зміцнення міжрегіональних зв'язків та впровадження раціонального використання людського потенціалу.

2. В Концепції державної регіональної політики сформульовані такі основоположні принципи її здійснення.

1. Конституційність та законність.

2. Забезпечення єдності економічного простору на всій території держави, її грошово-кредитної, податкової, митної, бюджетної систем.

3. Поєднання процесів централізації та децентралізації влади, гармонізація загальнодержавних, регіональних та місцевих інтересів.

4. Диференційованість надання державної підтримки регіонам відповідно до територіального розташування.

3. Основними етапами розробки регіональних соціально-економічних програм є:

1. Всебічний аналіз стану соціально-економічного розвитку регіонів; комплексне аргументування основних і похідних цілей та завдань, визначення шляхів і засобів досягнення цілей.

2. Всебічний аналіз стану соціально-економічного розвитку регіонів; комплексне аргументування основних і похідних цілей та завдань, визначення шляхів і засобів досягнення цілей, насамперед фінансове забезпечення; погодження основної цілі та її похідних з центральними програмами соціально-економічного розвитку; надання розроблених програм в установлені строки на затвердження в обласні (міські) держадміністрації та органи місцевого самоврядування.

3. Побудова програми у виді групи (комплексу) упорядкованих, взаємопов'язаних і взаємозалежних видів діяльності різного рівня, що утворюють її структуру; визначення програми як елементу, що входить до складу програми більш високого порядку.

4. Компоненти програми формуються в порядку зростання їх значимості для кожного з етапів виконання проектів; для кожної з компонент визначаються декілька способів реалізації, що відрізняються якістю і відповідно термінами; на основі аналізу даних, зведених у спеціальну матрицю, розробляється графік виконання кожної з компонент проекту.

5. Визначення проблеми; порівняння з відповідними показниками сусідніх областей ; обґрунтування шляхів і засобів розв'язання проблеми, а також необхідності фінансування за рахунок коштів місцевого бюджету.

4. Регіональне управління економічними процесами – це:

1. Скоординований вплив регіональних органів влади на відтворювальні процеси в регіоні з метою забезпечення збалансованого розвитку території й поліпшення на цій основі якості життя населення.

2. Управління регіоном як цілісною, складною системою з відповідними в ній соціально-політичними й економічними процесами, наявними об'єктами та суб'єктами управління.

3. Процес зміцнення господарського потенціалу регіону.

4. Вплив регіональних органів влади на розширення процесів роздержавлення об'єктів комунальної власності.

5. До цілей регіонального управління економічними процесами відносять:

1. Оптимальний територіальний розподіл праці та виробництво необхідних видів продукції і бажаних обсягів у регіональному і загальнодержавному аспектах.

2. Задоволення життєвих інтересів і потреб мешканців регіону шляхом реалізації ефективних управлінських рішень.

3. Подолання регіональних диспропорцій у сфері соціально-економічного розвитку регіонів, виробничої та соціальної інфраструктури.

4. Зміцнення міжрегіональних зв'язків та впровадження раціонального використання людського потенціалу регіону.

6. Регіон визначається як:

1. Територія, яка є однорідною за економічними, історичними, демографічними, екологічними, соціально-культурними критеріями і за ними відрізняється від інших територій.

2. Територія, яка є однорідною за політичними, історичними та культурними критеріями і характеризується наявністю національних меншин.

3. Територія, яка не має чітко визначених кордонів, знаходиться в ієрархічній системі державного управління і на неї поширюється дія нормативно-правових актів.

4. Адміністративно-територіальна одиниця.

7. Необхідність поділу території України на регіони зумовлена:

1. Вигідним географічним розташуванням країни.

2. Однорідністю території та багатими природними ресурсами.

3. Адміністративно-територіальним устроєм країни.

4. Значною площею країни та неоднорідністю території.

8. Депресивним визнається регіон:

1. В якому протягом останніх п'яти років рівень зареєстрованого безробіття та частка зайнятих у промисловості є значно вищими, а обсяг реалізованої промислової продукції (робіт, послуг) на одну особу та рівень середньомісячної заробітної плати є значно нижчими за відповідні середні показники розвитку територій цієї групи.

2. В якому протягом останніх п'яти років рівень зареєстрованого безробіття та частка зайнятих у промисловості є значно нижчими, а обсяг реалізованої промислової продукції (робіт, послуг) на одну особу та рівень середньомісячної

заробітної плати є значно вищим за відповідні середні показники розвитку територій цієї групи.

3. В якому протягом останніх трьох років рівень зареєстрованого безробіття та частка зайнятих у промисловості є значно вищими, а обсяг реалізованої промислової продукції (робіт, послуг) на одну особу та рівень середньомісячної заробітної плати є значно нижчими за відповідні середні показники розвитку територій цієї групи.

4. В якому протягом останніх трьох років рівень зареєстрованого безробіття та частка зайнятих у промисловості є значно нижчими, а обсяг реалізованої промислової продукції (робіт, послуг) на одну особу та рівень середньомісячної заробітної плати є значно вищими за відповідні середні показники розвитку територій цієї групи.

9. Процес передачі частини повноважень в регіони при збереженні значного впливу вищих органів управління – це:

1. Централізація.
2. Децентралізація.
3. Деконцентрація.
4. Деволюція.

10. Перевагами децентралізації в управлінні регіонами є:

1. Зосередження владних повноважень в єдиному центрі.
2. Створення вертикальної ієрархічної структури управління.
3. Залучення до регіонів інвестицій.
4. Дотримання принципу відповідності повноважень і відповідальності на місцевому рівні.

11. Основними принципами раціонального співвідношення централізації та децентралізації управління є:

1. Компліментарності, департаменталізації, субсидіарності, демократизму.
2. Субсидіарності, концентрації, єдності та партнерства.
3. Цілеспрямованості, комплексності та поетапності.
4. Компліментарності, неперервності, комплексності та партнерства.

12. Який з принципів передбачає неперервність у структурі влади?

1. Неперервності.
2. Субсидіарності.
3. Компліментарності.
4. Єдності.

13. Європейським шляхом регіонального розвитку є:

1. Централізація управління регіонами.
2. Децентралізація управління регіонами.
3. Концентрація владних повноважень.
4. Бюджетні асигнування.

14. Регіональний економічний аналіз – це:

1. Дослідження економічних процесів в їх взаємозв'язку, що складаються під впливом об'єктивних економічних законів і факторів суб'єктивного характеру на певній території.
2. Наукове обґрунтування регіональних планів і прогнозів та об'єктивна оцінка їх виконання.
3. Встановлення тенденцій і пропорцій економічного розвитку, резервів регіону, що не були використані.
4. Узагальнення досвіду і прийняття оптимальних управлінських рішень.

15. До показників економічного потенціалу регіону належать:

1. Кількість населення, трудові ресурси, обсяги ВВП, національного доходу, обсяги основного капіталу та ін.
2. Показники, що характеризують розвиток продуктивних сил регіону, насамперед з кількісного боку.
3. Обсяги виробництва і споживання ВВП, матеріальних благ і послуг на душу населення.
4. Обсяги національного доходу, рівень продуктивності праці.
5. Показники, що характеризують якісний стан суспільного виробництва, природних і людських ресурсів регіону.

16. Об'єктом аналізу соціально-економічного розвитку регіонів є:

1. Система основних показників, які застосовуються для кількісної характеристики відтворювальних соціально-економічних процесів.
2. Структура господарства регіону та відповідність її суспільним потребам.
3. Масштаби розвитку національного багатства.
4. Основний капітал виробничої і невиробничої сфери та особисте майно населення.

17. Агентства регіонального розвитку створюються з метою:

1. Забезпечення підприємств, організацій та населення товарами і послугами, створення нових робочих місць та вирішення екологічних проблем.
2. Вдосконалення використання передових інноваційних технологій, підвищення інвестиційної привабливості регіонів, розширення залучення вітчизняних та іноземних інвестицій для регіонального розвитку.
3. Поліпшення умов життя населення, вирішення проблем нерівномірності розвитку регіонів та запобігання їх депресивності.
4. Підготовки кваліфікованих працівників з проблем регіонального розвитку та їх працевлаштування в органах державної влади та місцевого самоврядування.

18. Недержавними інституціями регіонального та місцевого розвитку є:

1. Житлово-комунальне господарство.
2. Технопарки, техноцентри та технополіси.
3. Агентства регіонального розвитку.
4. Агентства інституційного розвитку.

19. Технопарк – це:

1. Структура, що управляється відповідно до формальної угоди про співробітництво з університетами й дослідними центрами з метою сприяння створенню й розвитку наукомістких підприємств шляхом передачі наукових і технічних знань й управлінських навичок фірмам-клієнтам.

2. Виробничо-господарський комплекс, що використовується для вирощування нових компаній інноваційного бізнесу.

3. Юридична особа або об'єднання на основі договору про спільну діяльність юридичних осіб, головним завданням яких є діяльність по виконанню інвестиційних й інноваційних проектів, впровадження наукомістких розробок, високих технологій і виробництво конкурентноздатної продукції.

4. Комплексний набір ряду сфер діяльності усередині обмеженої географічної території, що пов'язаний з вищим навчальним закладом та придатний для розміщення як нових, так і досить зрілих фірм з метою поєднання наукових, виробничих та фінансових ресурсів для виробництва нової високотехнологічної продукції.

20. Кошти ДФРР (Державного фонду регіонального розвитку) спрямовуються на:

1. Виконання інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку, які, зокрема, мають на меті розвиток регіонів та відповідають пріоритетам Державної стратегії регіонального розвитку.

2. Розвиток і стимулювання конкурентних засад економіки.

3. Рівний доступ населення до соціальних, адміністративних та інших послуг, що забезпечують можливість самореалізації.

4. Забезпечення рівних можливостей провдження економічної діяльності для населення й бізнесу.

5. Виконання завдань щодо підвищення рівня економічної активності регіонів.

21. Кошти ДФРР розподіляються за рівнем соціально-економічного розвитку регіонів відповідно до ВРП на одну особу (для регіонів, у яких цей показник менше 75 відсотків середнього показника по Україні) і пропорційно чисельності населення, що проживає в певному регіоні у співвідношенні:

1. 50 % на 50 %.

2. 30 % на 70 %.

3. 20 % на 80 %.

22. У ЄС регіональна державна допомога може надаватися підприємствам у регіонах із низьким рівнем економічного розвитку, де ВРП на одну особу в середньому за три попередніх роки є меншим від відповідного показника, середнього по Євросоюзу, на:

1. 25 %.

2. 35 %.

3. 55 %.

4. 65 %.
5. 75 %.

23. *Карта регіонального розподілу державної допомоги за відповідними керівними принципами ЄС у країнах-членах переглядається раз на:*

1. 2 роки.
2. 3 роки.
3. 5 років.
4. 10 років.

24. *Обсяг коштів ДФРР затверджується:*

1. Законом про Державний бюджет України на відповідний рік.
2. Указом Президента України.
3. Постановою Кабінету Міністрів України.
4. Наказом Міністерства фінансів України.

25. *За результатами аналізу ефективності здійснення державно-приватного партнерства складається:*

1. Акт.
2. Висновок.
3. Протокол.

26. *Які програми в Україні фінансуються в контексті секторальної бюджетної підтримки ЄС:*

1. Інноваційна економіка та інвестиції.
2. Сільський розвиток.
3. Розвиток людського потенціалу.
4. Розвиток туризму.
5. Загальноукраїнська солідарність.
6. Розвиток депресивних територій.
7. Ефективне державне управління.
8. Всі перелічені.

27. *Організаційні та адміністративні заходи Плану соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади – це:*

1. Очікувані досягнення за результатами впровадження комплексу взаємопов'язаних завдань і заходів, спрямованих на вирішення найважливіших питань розвитку об'єднаної територіальної громади та розв'язання проблем.

2. Послідовні дії виконавчих органів міської, селищної, сільської ради об'єднаної територіальної громади, спрямовані на досягнення пріоритетів та виконання завдань розвитку об'єднаної територіальної громади в межах коштів, виділених або залучених на цю мету.

3. Перелік діючих та перспективних проектів розвитку об'єднаної територіальної громади з визначенням орієнтовних обсягів і джерел їх фінансування, відповідальних виконавців та строків їх підготовки та реалізації.

28. Форми здійснення державно-приватного партнерства:

1. Позика.
2. Концесія.
3. Лізинг.
4. Управління майном.
5. Спільна діяльність.

29. План соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади доцільно розробляти за такою структурою:

1. Організаційні та адміністративні заходи, які спрямовані на реалізацію передбачених Планом завдань; перелік діючих та перспективних проектів розвитку об'єднаної територіальної громади з визначенням орієнтовних обсягів і джерел їх фінансування, відповідальних виконавців та строків їх підготовки та реалізації.

2. Перелік діючих та перспективних проектів розвитку об'єднаної територіальної громади з визначенням орієнтовних обсягів і джерел їх фінансування, відповідальних виконавців та строків їх підготовки та реалізації; опис механізму моніторингу і оцінки результативності реалізації Плану із визначенням індикаторів (показників) оцінки результативності виконання завдань і заходів та досягнення цілей, визначених Планом.

3. Аналітична частина; цілі та пріоритети розвитку об'єднаної територіальної громади на відповідний період; основні завдання та механізми їх реалізації.

30. Програма регіонального розвитку це:

1. Територіальне утворення, яке сформоване в законодавчому порядку на рівні, що є безпосередньо нижчим після загальнодержавного, і яке наділене самоврядуванням;

2. Комплекс взаємопов'язаних заходів для розв'язання окремих проблем регіонального розвитку, оформлений як документ за встановленою законодавством формою, яким визначаються спільні дії учасників проекту, а також ресурси, необхідні для досягнення цілей проекту протягом установлених термінів;

3. Комплекс взаємопов'язаних завдань та заходів довготривалого характеру, спрямованих на досягнення визначених цілей регіонального розвитку, оформлений як документ, що готується та затверджується у встановленому законодавством порядку та реалізується через проекти регіонального розвитку, об'єднані спільною метою.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Оцінювання студента відбувається згідно положенням «Про екзамени та заліки у НУБіП України» від 27.02.2019 р. протокол № 7.

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи $R_{\text{НР}}$ (до 70 балів): $R_{\text{дис}} = R_{\text{НР}} + R_{\text{ат}}$.

Рейтинги студента із засвоєння дисциплін, захисту курсових робіт (проектів), проходження всіх видів практик (навчальної, виробничої, переддипломної), складання державних екзаменів, дипломного проектування (захисту випускних бакалаврських, дипломних робіт (проектів) і магістерських робіт) визначаються за 100-бальною шкалою.

Із 100 балів, призначених для визначення рейтингу з дисципліни, на оцінювання навчальної роботи студента (вивчення і засвоєння матеріалу змістових модулів) відводиться не більше 70 балів, а на підсумкову атестацію (складання екзамену чи заліку) – не більше 30 балів.

Для виставлення оцінок у екзаменаційну відомість, залікову книжку, академічну довідку та журнал рейтингової оцінки знань рейтинг студента у балах переводиться у національну (4-бальну) та ECTS оцінки згідно з табл. 1.

Таблиця 1

Оцінка національна	Оцінка ЄКТС	Визначення оцінки ЄКТС	Рейтинг студента, бали
Відмінно	A	ВІДМІННО – відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	90 – 100
Добре	B	ДУЖЕ ДОБРЕ – вище середнього рівня з кількома помилками	82 – 89
	C	ДОБРЕ – в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок	74 – 81
Задовільно	D	ЗАДОВІЛЬНО – непогано, але зі значною кількістю недоліків	64 – 73
	E	ДОСТАТНЬО – виконання задовольняє мінімальні критерії	60 – 63
Незадовільно	FX	НЕЗАДОВІЛЬНО – потрібно працювати перед тим, як отримати залік (позитивну оцінку)	35 – 59
	F	НЕЗАДОВІЛЬНО – необхідна серйозна подальша робота	01 – 34

Рейтинг студента із засвоєння дисципліни (далі - рейтинг з дисципліни) $R_{\text{дис}}$ складається з рейтингу з навчальної роботи $R_{\text{НР}}$ і рейтингу з атестації $R_{\text{ат}}$.

$$R_{\text{дис}} = R_{\text{НР}} + R_{\text{ат}}$$

Для допуску до атестації студент має набрати не менше 60 балів з кожного змістового модуля, а загалом – не менше, ніж 42 бали з навчальної роботи. Це означає, що в цілому студенту необхідно виконати такий мінімум робіт:

- 1) виконати всі експериментальні завдання (лабораторні роботи, розрахункові завдання), виступити з доповіддю на семінарах тощо;
- 2) уникнути штрафних санкцій лектора.

Студенти, які протягом навчального семестру набрали менше 42 балів з навчальної роботи, зобов'язані до початку екзаменаційної сесії підвищити свій рейтинг з навчальної роботи, інакше вони не допускаються до екзамену (заліку) з цієї дисципліни і матимуть академічну заборгованість. У кінці терміну засвоєння дисципліни студентам, які з поважних причин пропустили заняття, відводиться термін (1–2 тижні), протягом якого можна відпрацювати заборгованість (згідно з графіком відпрацювань пропущених занять, складеному на кафедрі) і підвищити свій рейтинг з навчальної роботи на більш високий.

Рейтинг студента з атестації R_{AT} , яка проводиться виключно за тестовими технологіями, визначається за 100-бальною шкалою. Якщо на атестації з дисципліни (екзамені чи заліку) студент набрав менше 60 балів, то така атестація йому не зараховується – одержані бали не додаються до набраних балів з навчальної роботи, і за студентом зберігається рейтинг (оцінка), визначений за формулою.

В іншому випадку рейтинг студента з дисципліни R_{DIS} обчислюється за формулою

$$R_{DIS} = R_{NP} + 0,3 \cdot R_{AT}.$$

Рейтинг з дисципліни, як і рейтинг з навчальної роботи, округлюється до цілого числа. Він заноситься в екзаменаційну відомість і журнал рейтингової оцінки знань студента. Рейтинг студента з дисципліни переводиться в національну оцінку та оцінку ECTS згідно з табл. 1, які заносяться в екзаменаційну відомість, залікову книжку (лише за 4-бальною шкалою), академічну довідку і журнал рейтингової оцінки знань студента.

Для занесення національної (4-бальної) оцінки та оцінки ECTS у додаток до диплому і академічну довідку рейтинг з дисципліни, яка викладається понад один семестр, визначається деканатом відповідного факультету як середньозважена величина рейтингів з дисципліни за кожний семестр.

Студентам, які успішно завершили засвоєння дисципліни, виконуючи всі вимоги робочого навчального плану, присвоюються кредити ECTS, призначені для дисципліни робочим навчальним планом. Кредити ECTS записуються в журнал рейтингової оцінки знань студента.

ТЕМИ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

1. Розкрийте сутність політики регіонального розвитку.
2. Критерії та показники динаміки регіонального розвитку.
3. Цілі політики регіонального розвитку.
4. Проаналізуйте сучасні механізми й методи залучення кредитних та інвестиційних ресурсів в економіку регіону.
5. Схарактеризуйте процес формування та виконання місцевих бюджетів і фінансів.
6. Особливості регіонального розвитку на сучасному етапі розвитку України.
7. Категорії регіонального управління, місцевого самоврядування, сучасні методологічні підходи до формування регіональної політики та політики органів місцевого самоврядування щодо регіонального розвитку.
8. Основні складові комунікаційного забезпечення регіонів.
9. Особливості розвитку регіональної інфраструктури в Україні.
10. Поясніть необхідність збалансованої місцевої фінансово-бюджетної політики як складової сталого регіонального розвитку.
11. Сутність сучасних механізмів і методів залучення кредитних та інвестиційних ресурсів в економіку регіону.
12. Схарактеризуйте власну податкову базу місцевого самоврядування, кредитоспроможність місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, регіональні накопичення та фінансові ринки.
13. Сутність формування та розвитку інфраструктури населених пунктів регіону.
14. Проаналізуйте перспективні напрями у сфері регулювання земельних відносин у регіоні.
15. Зasadничі принципи регіонального розвитку.
16. Оцініть фактори, що впливають на соціально-економічне становище регіону, його ресурсний потенціал, спеціалізацію та місце в системі територіального розміщення продуктивних сил України.
17. Схарактеризуйте системний підхід до визначення стратегії розвитку комунікаційної системи.
18. Проаналізуйте механізми й методи управління економікою регіону, виходячи із завдань економічної реформи.
19. Основні напрями державної регіональної політики.
20. Основні напрями дослідження політики регіонального розвитку.
21. Методи визначення ефективності регіонального розвитку.
22. Особливості управління трудовими ресурсами регіону.
23. Схарактеризуйте стан нормативно-правової бази регіонального розвитку та шляхи її вдосконалення.
24. Причини неефективності функціонування житлово-комунального господарства регіону.
25. Оцініть пріоритетні напрями використання бюджетних ресурсів.
26. Технологія, форми й методи стратегічного прогнозування оперативного планування розвитку регіону.
27. Схарактеризуйте шляхи залучення додаткових коштів для вирішення нагальних і перспективних проблем розвитку регіону.
28. Проаналізуйте політико-правові проблеми управління регіонами.

29. Оцініть кредитні ризики та кредитні рейтинги регіонів.
30. Основні напрями реформування адміністративно-територіальної системи у сучасній Україні.
31. Охарактеризуйте показники розвитку регіону на найближчу й віддалену перспективи на основі сучасного стану справ за умови наявних ресурсів у межах чинного правового поля шляхом порівняння ресурсів і потреб.
32. Проблема запровадження енерго- та ресурсозберігаючих технологій у регіонах.
33. Порівняйте доходи та видатки місцевих бюджетів.
34. Структура фінансово-кредитних ресурсів регіону.
35. Регіональні інвестиційні програми.
36. Головні напрями стратегії регіонального розвитку.
37. Підготуйте пропозиції щодо проведення збалансованої регіональної фінансово-бюджетної політики.
38. Схарактеризуйте комунікативне забезпечення регіону.
39. Оцініть розробку стратегій економічного розвитку регіону.
40. Сутність нормативно-правового середовища функціонування й реформування інфраструктури регіону.
41. Теорія та практика місцевих фінансів зарубіжних країн.
42. Напрями змін основних характеристик трудових ресурсів регіону.
43. Порядок підготовки внутрішньої нормативної документації щодо виконання завдань програм і проєктів регіонального розвитку.
44. Особливості управління трудовими ресурсами регіону.
45. Елементи підготовки практичних рекомендацій для органів державної влади й місцевого самоврядування щодо вибору ефективних інструментів і варіантів економічного регулювання регіонального розвитку на основі методів порівняльного аналізу стану національного і регіональних ринків, ступеня лібералізації економіки й фінансової стабілізації, рівня ефективності приватизації.
46. Особливості транспортної інфраструктури регіону.
47. Сутність регіональної житлової політики.
48. Основні риси процесу адаптації національних меншин до регіональних гуманітарних процесів.
49. Особливості взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування з Церквою та релігійними організаціями у регіонах.
50. Основні та альтернативні джерела поповнення місцевих бюджетів, пріоритетні напрями використання бюджетних ресурсів.
51. Управління соціально-економічними відносинами та інфраструктурою комунікаційного забезпечення у регіонах України.
52. Що таке збалансованість фінансово-інвестиційних ресурсів регіону?
53. Регіональні особливості основних та альтернативних джерел поповнення місцевих бюджетів.
54. Значення соціальної інфраструктури населених пунктів для регіонального розвитку.
55. Особливості наукової інфраструктури регіону та її значущість у регіональному розвитку.

ТЕМАТИКА ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

1. Реалізація державної політики на рівні регіону.
2. Функції та організаційна структура місцевих органів виконавчої влади.
3. Стратегії розвитку місцевих органів виконавчої влади.
4. Політика держави у різних сферах регіональної політики: співвідношення категорій управління та регулювання.
5. Оцінка державної регіональної політики та її ефективність.
6. Шляхи реформування та коригування державної регіональної політики.
7. Функції місцевого самоврядування як складова регіонального розвитку.
8. Шляхи вдосконалення нормативного забезпечення місцевого самоврядування.
9. Управління комунальною власністю у регіональному розвитку.
10. Створення умов для аналізу регіонального розвитку.
11. Концептуальне наповнення та принципи аналізу регіонального розвитку.
12. Аналіз зовнішнього середовища в аналізі регіонального розвитку.
13. Структура та механізми аналізу регіонального розвитку.
14. Особливості аналітичного супроводу управління регіональним розвитком в Україні.
15. Механізми вироблення та реалізації стратегії сталого розвитку регіонів.
16. Фактори сталості регіонального розвитку.
17. Світовий та вітчизняний досвід визначення сталості регіонального розвитку.
18. Прогнозування комплексного розвитку регіону.
19. Прогностичні принципи та ефекти в регіональному розвитку.
20. Класифікація методів прогнозування та типологія прогнозів.
21. Методологічні підходи до прогнозування регіонального розвитку України.
22. Моделювання регіонального розвитку та розвитку регіональних процесів.
23. Особливості прогнозування регіонального розвитку.
24. Опрацювання засобів управління, облаштування інфраструктури, підвищення продуктивності системи.
25. Регіональні ринки.
26. Сфера надання громадських послуг регіону.
27. Управління соціально-економічними відносинами у сфері комунікацій.
28. Особливості маркетингових досліджень у сфері комунікацій.
29. Політика органів місцевого самоврядування з розбудови інфраструктури регіону.
30. Виробнича інфраструктура регіону (міста, території).
31. Соціальна інфраструктура населених пунктів.
32. Механізми розвитку транспортної інфраструктури регіону.
33. Шляхи оптимізації регіональної житлової політики.
34. Особливості використання наукової інфраструктури регіону в його інноваційному розвитку.
35. Управління соціально-економічною інфраструктурою комунікаційного комплексу регіону.

36. Контроль у державному управлінні та регулюванні розвитку регіону.
37. Відтворення трудових ресурсів регіонів.
38. Державний контроль за розвитком регіону.
39. Процес реалізації та завершення регіонально-управлінського аудиту.
40. Завдання і цілі регіонально-управлінського аудиту.
41. Якість регіонально-управлінського аудиту.
42. Механізми оцінювання ефективності державного контролю за регіональними процесами.
43. Місцеві бюджети у бюджетній системі України.
44. Сталий розвиток бюджетної сфери регіону.
45. Системний підхід до формування і реалізації бюджетної політики регіону.
46. Основні та альтернативні джерела поповнення місцевих бюджетів.
47. Регіональні особливості основних й альтернативних джерел поповнення місцевих бюджетів.
48. Пріоритетні напрями використання бюджетних ресурсів.
49. Збалансованість фінансово-інвестиційних ресурсів регіону.
50. Стратегії місцевої бюджетної політики.
51. Шляхи оптимізації муніципальних бюджетних видатків.
52. Аналіз, планування, проектування, прогнозування місцевої бюджетної політики.
53. Оцінка та основні показники ефективності місцевої бюджетної політики.
54. Показники діяльності вільних економічних зон.
55. Стратегії діяльності щодо розвитку вільних економічних зон.
56. Особливості розвитку вільних економічних зон за кордоном.
57. Вільні економічні зони у розвитку депресивних районів країн, що розвиваються.
58. Райони зі спеціальним економічним статусом в управлінській практиці.
59. Комплексне оцінювання ресурсів регіону.
60. Оцінювання міських територій у політиці регіонального розвитку.
61. Стратегії ефективного та раціонального використання ресурсів регіону.
62. Запровадження енерго- та ресурсозберігаючих технологій у регіоні як передумова регіонального розвитку.
63. Запровадження інновацій у природокористуванні регіону.
64. Формування та розвиток інфраструктури населених пунктів регіону.
65. Планування діяльності місцевих органів виконавчої влади.
66. Планування спільної діяльності органів місцевого самоврядування.
67. Регулювання та управління у процесах управління регіоном.
68. Механізми взаємодії діяльності органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади.
69. Особливості розвитку взаємодії діяльності органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади в Україні та за кордоном: порівняльна характеристика.
70. Механізми реалізації регіональної політики як єдиної політики Європейського Союзу: використання спільних для всіх країн-членів підходів і принципів у відношенні до регіонального розвитку.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основний

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. №2456-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Голюков А. П., Регіональна економіка та природокористування [Голюков А. П., Дейнека О. Г, Позднякова Л. О., Черномаз П. О.] за ред. Голюкова А. П.: Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2015. 352 с.
3. Джерела та механізми фінансування місцевого економічного розвитку: навч. посіб. / авт. кол.: Валентина Мамонова, Наталія Балдич, Наталія Гринчук [та ін.]; Проект «Місцевий економічний розвиток міст України». Київ: Центр громад. експертизи, 2013. 176 с.
4. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України № 695 від 05.08.2020 р. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-strategiyi-regionalnogo-rozvitku-na-20212027-t50820>.
5. Деякі питання державного фонду регіонального розвитку: Постанова Кабінету Міністрів України від 18 берез. 2015 р. № 196 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/196-2015-%D0%BF#Text>.
6. Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад»: Постанова Кабінету Міністрів від 07 червня 2017 №410 URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=250057552>.
7. Димченко О. В. Регіональна економіка: навч. посібник / О. В. Димченко, Н. М. Матвєєва, С. М. Гайденко; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва – Х.: ХНАМГ, 2014. 221 с.
8. Жук М. В. Розміщення продуктивних сил і економіка регіонів України: Підручник / Жук М. В., Круль В. П. К.: Кондор, 2014. 296 с.
9. Журавель В. В. Регіональна економіка: Підручник [В. В. Журавель, О. В. Поспелов, Г. П. Рекун, В. Б. Родченко]; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. Х.: ХНАМГ, 2014. 271 с.
10. Економічний розвиток територій. Агенції місцевого розвитку/ Володимир Воробей, Катерина Кравчук, Люба Мочарська [та ін.]; PPV Knowledge Networks; за підтримки ДТЕК та аналіт. центр Спільнота соціально відповідальний бізнес. Київ: Колір ПРО, 2013. 178 с.
11. Ішук С. І. Регіональна економіка: Теорія. Методи. Практика: підручник / С. І. Ішук, О. В. Гладкий; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. К.: Знання, 2017. 447 с.
12. Кашевський В. В. Як підвищити шанси проекту на фінансування з ДФРР: навч. модуль / В. В. Кашевський // Школа місцевого самоврядування DESPRO. 2016. 17 с.
13. Лишеленко В. І. Регіональна економіка. Підручник для студ. вищ. навч. закл. / Лишеленко В. І. К.: Центр учбової літератури, 2015. 384 с.
14. Наталенко Н. В. Фінанси та бюджет об'єднаної громади: навч. модуль / Н. В. Наталенко. Київ : ІКЦ Легальний статус, 2016. 72 с.
15. Про засади державної регіональної політики : Закон України № 156-19 від

05.02.2015 р. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/156-19>.

16. Про стимулювання розвитку регіонів: Закон України. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/anot/2850-15>.

17. Про державні цільові програми: Закон України від 18.03.2004 р. № 161-IV. URL: <http://uazakon.com/document/fpart76/idx76060.htm>.

18. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01.07. 2010 р. № 2404-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>

19. Про затвердження порядку розробки і виконання державних цільових програм: Постанова Кабінету Міністрів України від 31.01.2007 року № 106. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=106-2007-%EF>.

20. Про затвердження методичних рекомендацій щодо порядку розробки регіональних програм, моніторингу і звітності про їх виконання: Наказ Міністерства економіки України від 04.12.2006 року № 367. URL: <http://www.me.gov.ua>.

21. Регіональний розвиток та державна регіональна політика в Україні: стан і перспективи змін у контексті глобальних викликів та європейських стандартів політики: аналітичний звіт / Колін Меддок та ін.; Проект ЄС «Підтримка політики регіонального розвитку в Україні». К., 2014. 472 с.

22. Регіональна політика Європейського Союзу [Електронний ресурс]: підручник / [за ред. Віктора Чужикова]. К.: КНЕУ, 2016. 495 с.

23. Технологія управління соціальними проектами: монографія / Т. М. Безверхнюк, А. О. Левицький, К. В. Пеклун [та ін.]; за заг. ред. Т. М. Безверхнюк. О.: ОРІДУ НАДУ, 2014. 292 с.

24. Фащевський М. І. Регіональна економіка: тексти лекцій / [О. В. Ольшанська, М. І. Фащевський, І. В. Білоконь та ін.]; за заг. ред. М. І. Фащевського, О. В. Ольшанської. К.: КНЕУ, 2016. 328 с.

25. Шахраюк-Онофрей С. І. Регіональна економіка. Навчальний посібник. / Шахраюк-Онофрей С. І., Круць А. В. Чернівці; 2015. 140 с.

Додатковий

26. Андреев О. А. Региональное развитие и социальная политика: зарубежный опыт / О. А. Андреев, М. Тьюккюлайнен. URL: <http://www.rusrand.ru/Dokladi3/Andreev.pdf>.

27. Буколова В. В. Програма зміцнення соціально-економічної безпеки регіону: зміст та послідовність розроблення. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки. 2017. Вип. 27(2). С. 88-92.

28. Васьківська К. В., Децик О. І., Кохан І. В. Бюджетне фінансування регіональних програм соціально-економічного розвитку. Ефективна економіка. 2015. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_1_10.

29. Горячук В. Ф., Дуков Д.Ф. Програмно-цільовий підхід до формування цільових програм соціально-економічного розвитку регіону. Економіка: реалії часу. 2014. № 6. С. 155-159.

30. Дорош А. Й. Значимість програм регіонального розвитку в економічному зростанні сільських регіонів. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. 2017. № 2. С. 91-99.

31. Інноваційні та трансформації аграрного сектору економіки : монографія / (О. В. Шубравська, Л. В. Молдаван, Б. Й. Пасхавер та ін.); за ред. д-ра екон. наук О.В. Шубравської; НАН України, ін-т екон. та прогноз. К., 2015. 496 с.

32. Казюк Я. М. Державне управління бюджетними ресурсами в умовах децентралізації: автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.02 / Казюк Я. М. Запоріжжя, 2015. 43 с.

33. Крикун О. О. Упровадження ефективних програм (проектів) у секторах економіки з метою забезпечення регіонального розвитку. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 29(1). С. 33-37.

34. Лалакулич М. Ю., Важинський Ф.А. Державні програми розвитку економічної системи регіону. Формування ринкових відносин в Україні. 2017. № 9. С. 102-106.

35. Макаренко М. В. Методика відбору пріоритетних програм регіонального розвитку при формуванні регіональної економічної політики. Економіка та держава. 2014. № 4. С. 11-14.

36. Міклуха О. Л. Проблеми фінансування програм економічного і соціального розвитку регіонів та їх індикатори. Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки. 2016. Вип. 3. С. 111-118.

37. Міклуха О. Л. Стратегічний аналіз та сучасні підходи до розроблення програм економічного і соціального розвитку регіонів. Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки. 2016. Вип. 4. С. 243-251.

38. Прокопюк А. Програмні інструменти структурної модернізації економіки регіону: досвід Східної Польщі. Регіональна економіка. 2017. № 1. С. 82-89.

39. Ризики та перспективи розвитку у період посткризового відновлення: монографія / (А.І. Даниленко, В. В. Зимовець, В. І. Сіденко та ін.). НАН України; ін-т екон. та прогноз. К., 2015. 348 с.

40. Снігова О. Ю. Щодо удосконалення програмних засад відновлення економіки східних регіонів України. Економічний вісник Донбасу. 2018. № 3. - С. 10-15.

41. Структурні зміни та економічний розвиток України: монографія / (Геєць В. М., Шинкарук Л. В., Артьомова Т. І. та ін.); за ред. д-ра екон. наук Л. В. Шинкарук; НАН України; ін-т екон. та прогноз. К., 2015. 696 с.

Інтернет-ресурси

Міністерство розвитку громад і територій України. URL: <http://www.minregion.gov.ua>

Асоціація агенцій регіонального розвитку України. URL: <http://www.narda.org.ua>

EURADA. URL: <http://www.eurada.org/>

Регіональна політика в Україні: громадський моніторинг стратегій регіонального розвитку. URL: <https://www.csi.org.ua/news/proekt-za-pidtrymky-predstavnytstva-ye/>

InCube: відкрита регіональна платформа. URL: <http://incubeplatform.com.ua>

Навчальне видання

Вдовенко Н. М., Михальчишина Л. Г., Павленко М. М., Коробова Н. М

Регіональні економічні програми та програми сприяння розвитку:
методичні вказівки до вивчення дисципліни
для студентів ОС «Магістр»
спеціальності 051 «Економіка»
освітньо-професійної програми «Прикладна економіка»

Підписано до друку 11.10.2021 року. Формат 60×90/16.

Гарнітура Times New Roman.

Ум. друк. арк. – 10,5. Обл-вид. арк. – 10,5.

Наклад 50 прим. Зам. № 210681

Віддруковано у редакційно-видавничому центрі НУБіП України

вул. Героїв Оборони, 15, Київ, 03041, тел.: 527-81-55

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4097 від 17.06.2011